

מהרמב"ן. (וכן בקובץ שעורים להלן צדד שאמנם אין זה 'רצון' אבל אינו בכלל 'אונס', וכן נקט בהגהות חכמת שלמה (אה"ע קעז). ובאילת השחר (מב.) השיג על דבריהם).
 ד. קטן מבן תשע שאנס — צידד במנחת חינוך (תקנז,*) שאף על פי שפטור מתשלומין כיון שאינו בר עונשין, כשיגדל הוא מצווה ב'ולו תהיה לאשה'.

ו. אשה האסורה על האונס או על המפתה משום איסור כהונה — לדברי רבי שמעון בן מנסיא אין לה קנס, שהרי אינו ראוי לקיימה. אבל לשמעון התימני, אם קידושין תופסין בה יש לה קנס. הלכך אפילו לרבי עקיבא שאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, באיסורי כהונה אמר רבי סימאי שקדושין תופסין, (שכן נאמר באלמנה לכהן גדול לא יקח... ולא יחלל — חילולין הוא עושה ואין עושה ממזרים. והוא הדין בגרושה לכהן וכדו'). ואולם לדברי רבי ישבב בדעת רבי עקיבא, כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר, גם באיסורי כהונה. אך אפשר שלשיטתו חייבי עשה, כגון מצרי ואדומי בתוך בשלשה דורות לגירותם — קדושין תופסין בהם. ושמה אף באלו אין קדושין תופסין מלבד בבעולה לכהן גדול (רש"י: שנבעלה שלא כדרכה. ר"ח: כהן גדול שאנס או פיתה בתולה, והריהי מעתה בעולת עצמו ומדאורייתא אין לו לשאתה לכתחילה. [ויש סוברים שאף בדיעבד יוציא (רמב"ן), וי"א שאף מתחלת (רמב"ם), וי"א שאינה אסורה אלא מדרבנן. עתו' יבמות ס. שער המלך אישות ג,ה]), לפי שהוא עשה שאין שוה בכל.

א. כאמור לעיל, להלכה אם התרו בו למלקות, אינו משלם קנס מפני שהוא לוקה.
 ב. הבא על הסוטה, שאירס אשה וזינתה תחתיו שלא כדרכה וגירשה — לרבי שמעון בן מנסיא אין לה קנס, שהרי אסורה עליו. ולשמעון התימני יש לה קנס, שהרי יש לו בה קדושין לדברי הכל. (עפ"י תוס').

דפים בט — ל

ג. האם יש תפיסת קדושין בחייבי לאוין, בחייבי עשה, ובאיסורי כהונה?

חייבי לאוין שאין בהם כרת או מיתת בית דין — לדברי חכמים, קדושין תופסין בהם. ולרבי עקיבא אין קדושין תופסין.
 חייבי לאוין דכהונה — מחלוקת רבי סימאי ורבי ישבב בדעת רבי עקיבא.
 חייבי עשה — אפשר שאפילו לרבי ישבב קדושין תופסין ואפשר שאין קדושין תופסין אלא בבעולה לכהן גדול, וכנ"ל.

דף ל

גא. אלו מאורעות ופגעים הבאים על האדם, מגזרת שמים הם באים ואלו תלויים בידי אדם?

הכל בידי שמים חוץ מצנינים פחים. (צנינים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם. ואינם באים באונס על האדם אם חפץ להיזהר ולהיספן בביתו. ואולם הבא בדרך פעמים שאינו יכול להינצל מן החמה. [ומן הצנה] עפ"י תוס' ורישב"א). אבל שאר פגעים ומאורעות הבאים על האדם שלא בגרמתו (תוס') — בגזירת מלך הם באים, וכדרך שאמר רב יוסף וכן שנה רבי חייא, מיום שחרב בית המקדש דין ארבע מיתות לא בטלו. מי שנתחייב סקילה — או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ומי שנתחייב שריפה — או נופל בדליקה או נחש מכישו, ומי שנתחייב הריגה — או נמסר למלכות או ליסטים באים עליו, ומי שנתחייב חנק — או טובע בנהר או מת בסרוככי.

א. מבואר בתוס' שמעשה שאדם גרם לעצמו בפשיעתו, אינו בכלל גזרת שמים. ואדם הפוגע באחר — הג"ר אלחנן וסרמן (קובץ מאמרים, 'הכל בידי שמים חוץ מצנינים פחים') נקט על פי הרמב"ן

(לך) שודאי נגזר על הנפגע שייהרג. ועל פי זה תמה על קושית התוס'. ויש שכתב בדעת התוס' שאדם הפוגע במזיד באחר, ביכלתו לפגוע אף ללא גזרת שמים. (עפ"י מגדים חדשים — שבת לב. וכן נראה מבואר באור-החיים וישב לו, כא. וצ"ע לפי"ז מהו שאמרו שהריגת מלכות או לסטים נחשבים כד' מיתות, וכן שאלו 'אריה וגנבי בידי אדם נינהו?!' וצריך לומר דהיינו ע"ד הרוב, אבל פעמים יש אפשרות בבחירת האדם להרוג ללא גזרת שמים, ודוחק. ומאידך יש לסייע לדעה אחרונה ממה שאמרו ש'אסון' הנאמר בנגיפת אשה הרה — בידי אדם הוא. ואולם יש מפרשים שהכוונה למיתת בית דין, שהיא ודאי בידי אדם. ע' חדושי רבי קרשקש וידאל).

ב. כל חולאים ומיתות נחשבים 'בידי אדם', שמעשיו גרמו, כגון שלא נשמר מאכילה נכונה. ורק אכילת אריה ונשיכת נחש ונפילת בית או לסטים וכד' — אונס הוא. (י"ג מדות והדרכות לר"צ הכהן, עפ"י סוגיתנו והמרדכי גטין פרק ג). וע"ע עשרה מאמרות — חקור הדין א, כ.

נב. מי שנתחייב כרת או מיתה בידי שמים — האם הוא נפטר מחיוב ממון שבא לו כאחד עם חיובו?

רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין. אביו הראה מקורו מגזרה-שוה אסון אסון, ולפי זה כל מיתה בידי שמים דינה כמיתת בית דין ופוטרת מממון. ורבא דרש מן הכתוב בענין המולך ואם העלם יעלימו... לבלתי המית אתו, ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אתו... — אמרה תורה כרת שלי כמיתה שלכם. ולפי זה שאר מיתה שבידי שמים אינה פוטרת מתשלומין. לפי פשטות דברי רש"י בפסחים (כט, לב), חייבי כריתות שוגגים חייבים בתשלומין אפילו לרבי נחוניא בן הקנה. וכן דעת הרמב"ן. ואילו התוס' (שם וכאן) חולקים. ויש אומרים שאף רש"י מודה לדבר. וכן הביאו מהתוספתא בב"ק (ע' במפרשים פסחים שם). ויש מי שרצה לתלות זאת במחלוקת אביו ורבא. ע' הגהות רבי יוסף חנינא ליפא מיזליש שם.

כאמור לעיל, סתם מתניתין דלא כרבי נחוניא. וכך ההלכה, שחיוב כרת אינו פוטר מן התשלומין.

דפים ל — לא

נג. האם יש חיוב ממון באופנים הבאים?

- א. זר שאכל תרומה של כהן.
- ב. זר שאכל תרומה שלו וקרע שיראין של חברו.
- ג. הגונב חלבו של חברו ואכלו.
- ד. זרק חץ בשבת מתחילת ארבע לסוף ארבע או העביר סכין, וקרע שיראין בהליכתו.
- ה. גנב כיס בשבת והוציאו מרשות בעליו.

א. זר שאכל תרומה, באופן שחיוב מיתה וחיוב ממון באים כאחת, כגון שתחב לו חברו לתוך פיו במקום שאינו יכול להחזירה אלא על ידי הדחק, (שחיובו אינו משום גזל, כי כבר נפגם המאכל ואינו שוה פרוטה אלא חייב ממון על הנאת האכילה, ובאותו רגע מתחייב מיתה בידי שמים. ולפירוש ריצב"א אפילו אם לא נמאסו האוכלים מ"מ נחשב 'באים כאחת' כיון שתחב לו בבית הבליעה ובלע ונהנה מיד. עתוס'), או כגון שתחב לו חברו משקים לפיו (שכבר נמאסו בפיו והוא אינו מתחייב משום גזל אלא משום נהנה כשבולעם. רב פפא) — לדברי אביו בדעת רבי נחוניא בן הקנה פטור מתשלומין, ולרבא חייב, שלא פטר רבי נחוניא אלא בכרת ולא במיתה.

דוקא כשאכל במזיד, אבל זר שאכל תרומה בשוגג — חייב, אם משום גזרת הכתוב אם משום שבאכילת שוגג הם תשלומי כפרה ואינם נפטרים משום 'קלב' מ'. (עתוס').

ג. זר שאכל תרומה שלו וקרע שיראים של חברו — לדברי רב אשי, שייך לפטור משום קלב"מ [לרבי נחוניה ולאביי — כנ"ל].

לפרש"י, רבא (בסנהדרין י) חולק וסובר שאין לפטור מממון בכגון זה, שמיתה לזה ותשלומין לזה. והתוס' חולקים.

ג. אמר רב חסדא: מודה רבי נחוניה בן הקנה בגונב חלבו של חברו ואכלו, שהוא חייב ממון, שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב, משעת הגבהתו [והלא אפשר לאכילה ללא הגבהה, כגון שגוחן ואוכל, והרי כאן שני מעשים המחייבים בזמנים שונים].

ד. אמר רבי אבין: הזורק חץ בשבת מתחילת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו — פטור, שעקירה צורך הנחה היא וכבר התחילה המלאכה בעקירה, הלכך מעשי-החייב של הממון והמיתה באים כאחת. המעביר סכין ברשות הרבים וקרע בהליכתו — לפי לשון אחת דינו כדין זרק חץ, כיון שאי אפשר להנחה בלא עקירה נחשבים באים כאחת, ולפי לשון אחרת אינו נפטור מממון משום שייכול להחזיר את הסכין בכל רגע ורגע הלכך אינו נידון כבת אחת.

א. לפירושו רבנו תם, רבי ירמיה חולק על רבי אבין ולדבריו אין אומרים סברת 'עקירה צורך הנחה' וחייב (תוס').

ב. הזורק חץ מתחילת ארבע לסוף ארבע ותוך כדי מרוצת החץ קרע הזורק שיראין בידיו — לפי לשון אחת ודאי חייב, שהרי כאן שני מעשים שאינם תלויים זה בזה, ולפי הלשון השנייה לכאורה פטור אך לדברי התוס' י"ל שגם ללשון זו חייב. (עפ"י קובץ שעורים).

ה. הגונב כיס בשבת — חייב, שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור סקילה. ופירשו כבן עזאי שאמר מהלך כעומד דמי, הלכך מלאכת ההוצאה התחילה בפסיעה אחרונה ואילו חיוב הממון חל כבר בהגבהת החפץ. [והוא הדין לחכמים החולקים על בן עזאי — אם נעמד בינתים לפוש, שחיוב שבת מתחיל בעקירה שניה].

הרמב"ם והטור הביאו הלכה זו הגם שלא פסקו כבן עזאי, וגם לא פירשו בעומד לפוש. ותיירץ במגיד-משנה שהגמרא מדברת ללשון ראשונה, אבל הרמב"ם פסק כלשון אחרונה שהכל תלוי אם בידו להחזיר אם לאו, לכך חייב בכל אופן. (וע"ע באבני נזר או"ח תקלה, יז ובסו"י רמה).

היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא — פטור, שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באים כאחד, וכגון שגרר מרשות היחיד לצדי רשות היחיד וכרבי אליעזר שאמר צדי רה"ר כרה"ר דמו לענין שבת, או שהוציא לרשות הרבים ממש וצירף ידו למטה משלשה סמוך לארץ וידו נחשבת כמקום חשוב לענין הנחה ולענין קנין (רב אשי), ולדעה אחת אפילו ללא צירוף ידו, קונה הגנב במשיכה ברשות הרבים (רבינא).

למאן דאמר 'אגד כלי שמיה אגד', אם יש בכיס חפצים שאינם ארוכים, הרי מיד כשיצאו לרשות הרבים קנאם אעפ"י שחלק מן הכיס עדיין אגוד לרשות היחיד, ולענין שבת אינו מתחייב עד שיוציא את כל הכלי. ולדעה זו יש להעמיד רק בחפצים ארוכים. (עפ"י שבת צא, עע"ש פרטים נוספים. ואולם לפי הלשון שאי אפשר להנחה בלא עקירה, בכל אופן פטור. ע' בהגהות רא"מ הורביץ שם).

וכל זה דוקא בדברים שדרכם בגרירה, או אף דברים ממוצעים, שאין גרירתם נחשבת 'שינוי', אבל דברים קטנים — פטור.

יש סוברים שלפי הסוגיא בבבא-בתרא, כל דבר שאפשר בהגבהה, גם אם לפעמים מושכים אותו — אינו נקנה במשיכה אלא בהגבהה, והלכה כאותה סוגיא. (עפ"י רמב"ן ריטב"א ורשב"א ועוד, וע' שטמ"ק בדעת רש"י).